

8. Шишова І.О. Емоційно-творчий аспект підготовки студентів психолого-педагогічного профілю до роботи із дітьми з особливими потребами / І.О. Шишова // Наукові записки. – Випуск 133. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014. - С. 195-203.
9. Ямницький В.М. Феномен «здібності» у психологічній спадщині Г.С.Костюка / Ямницький В.М. // Наук. вісник Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К.Д.Ушинського : Зб. наук. пр. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2000. - № 5-6. – С.203-209

А.О. Голобородько,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач Старовойт Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. Пріоритетними у початкових класах є виховні, загально навчальні і розвиваючі функції [6].

Важливу роль початкової ланки освіти підкреслював В.Сухомлинський, вказуючи, що вона повинна навчити вчитися, дати тверде коло знань, дбати про розвиток нервової системи, стати частиною багатого духовного життя, що проходить у світі казки, гри, краси, музики, фантазії, творчості [8, с. 100-102].

Особистісний розвиток дитини у молодшому шкільному віці зумовлюється особливістю соціальної ситуації розвитку – навчанням у початковій школі. Оскільки метою освіти є всебічний і гармонійний розвиток особистості, то навчання повинно реалізовувати у єдності завдання виховання, навчання та розвитку школярів .

Аналіз попередніх публікацій. За Г. Костюком, що узагальнив і розробив принцип розвитку особистості – це безперервний процес, що виявляється у кількісних і якісних змінах людської істоти, які відбуваються протягом усіх етапів онтогенезу, що проходить не по прямій, а по спіралі: кожна нова психічна структура виникає на основі попередньої. Ускладнення психічних структур при переході від нижчих до вищих рівнів психічного життя стосується всіх сторін психічного розвитку – мотиваційного плану психічної діяльності дитини (комплекси потреб, інтересів та інших спонукань до дій), змістового боку психічних процесів (система уявлень, знань, понять про об'єктивну діяльність), операційного їх плану (системи дій, операцій, навичок), всієї психічної діяльності загалом [4].

У ряді наукових досліджень образне та художньо-образне мислення дітей різних вікових категорій окреслено з різних сторін. Так, наприклад: Л. Григоровська, специфіку образного мислення, як психічного процесу, розглядає через встановлення взаємозв'язку і взаємодії різних структурних рівнів (змістовного, інтелектуального, особистісного) цілісно функціонуючої системи мислення, що забезпечує різний ступінь проникнення в образний ряд художнього твору, практичну ефективність контакту людини з мистецтвом (стосовно молодших підлітків засобами музики).

У дослідженні Н. Фунткової [10], під поняттям образне мислення старшокласників аналізується властивість людської психіки, формування якої може стати засобом виховання учнів як суб'єктів нової, гуманістично орієнтованої парадигми освіти. Структурно вона розглядає образне мислення як динамічну систему, у якій множина об'єктів подана наявними в даний момент образами, множина відношень між суб'єктами – часовими, просторовими зв'язками, що існують між образами, а множина операцій – сукупністю перетворень над образами (щодо літературної діяльності старшокласників).

Як різновид асоціативно-образного мислення, спрямований на усвідомлення змісту мистецьких явищ у процесі оперування думками і почуттями, пов'язаними з художніми образами та життєвим досвідом дитини, розглядає художньо-образне мислення Н. Батюк [1].

Художньо-образне мислення молодших школярів є пізнавальною діяльністю, що має на меті осягнення художніх образів у їх повноті і цілісності та знаходження аналогій між образами мистецтва і життєвими враженнями дитини.

Художньо-образне мислення виявляється у вмінні впізнавати спільне і відмінне, зіставляти, бачити і відчувати єдність цілісних явищ або окремих ознак життя і мистецтва; в осягненні дітьми художніх образів як ціннісного відображення дійсності; у виконавчо-творчій діяльності (у ракурсі фольклорної діяльності молодших школярів).

На думку Н. Терещенко [9], художньо-образне мислення є складним психічним процесом, необхідним для інтерпретації дійсності засобами художніх образів. Для зображувальної діяльності важливий певний рівень розвитку художньо-образного мислення, який залежить від сформованого мисленнєвого образу, в утворенні якого ведуча роль належить уяві, пам'яті (щодо образотворчої діяльності молодших школярів).

Художньо-образне мислення як здатність до естетичного сприйняття світу та творчого перетворення його в мистецтві (адаптовано до особливостей музично-драматичної діяльності) визначає М. Михайлова [5]. Про художньо-образне мислення та художні образи художньо обдарованих учнів говорить О. Комаровська, розглядаючи це питання у розрізі художньо-естетичного простору освітнього закладу [3, с. 210-215].

Враховуючи погляди О. Комаровської, зауважимо, що ми розглядаємо поняття художньо-образне мислення як особистісну якість кожного вихованця, необхідну для формування її цілісної системи естетичних цінностей.

Мета статті – розкрити особливості розвитку художньо-образного мислення молодших школярів у процесі трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «художньо-образне мислення молодшого школяра» – це багатокомпонентний пізнавально-творчий процес, який, з огляду на вказані вікові особливості, можна розглянути з двох боків художнього та образного (аналогічно до мислення митця). Художній аспект відображує специфіку сприймання, художньо-творчої діяльності, викликані емоційні реакції, образний – розкриває здатність відображення суттєвих ознак об'єктів і сутність їхнього структурного взаємозв'язку. Проте, художня сторона є домінуючою у дітей молодшого шкільного віку, оскільки, як вище вказано, цей віковий період характеризується підвищеною емоційністю та здатністю до художньо-образної перетворювальної діяльності. І. Бех наголошує, що спочатку домінує емоційний компонент над інтелектуальним і лише з часом останній його випереджає [2]. Створювані художні образи молодших школярів є яскравими, експресивно забарвленими.

Варто підкреслити, що художній образ створений дитиною не можна прирівнювати до художнього образу, створюваного дорослим, оскільки діти молодшого шкільного віку не володіють тим рівнем розвитку якостей художньо-образного мислення, які властиві дорослій людині.

У світлі досліджуваної проблеми необхідно зазначити, що виникає протиріччя: образи, створювані дітьми, наповнені емоційним та естетичним змістом, оскільки у процесі їх створення дитина виявляє різні емоції, активно переживає, долучаючись до художньо-творчого процесу. Тоді, як образи, які виникають у дитини у результаті сприймання навколишнього світу чи творів мистецтва, не завжди можуть бути пов'язані з естетичним чи художньо-творчим змістом. Таким чином, естетична значимість художніх образів не у повній мірі реалізовується під час сприймання творів мистецтва. Саме це протиріччя свідчить, що розвиток художньо-образного мислення важливий для дітей молодшого шкільного віку, як необхідна умова формування цілісної системи естетичних поглядів і переконань.

Таким чином, можна визначити художньо-образне мислення особистості молодшого школяра як багатокомпонентний пізнавально-творчий процес, якому притаманні емоційність та асоціативність, він охоплює сприймання образів мистецтва на основі ціннісного ставлення до них, естетичні судження та моделювання власних оригінальних художніх образів завдяки

активізації уяви та фантазії.

Важливість формування особистісного досвіду підкреслює О. Рудницька, суттєвою ознакою якого є його творчий характер, залучення людини до самостійної художньої діяльності, всі види якої стимулюють прояви фантазії, образного уявлення. Наявність творчого елемента забезпечує взаємозв'язок педагогічних впливів і саморозвитку людини [7].

Висновки. Отже, розвиток художньо-образного мислення молодших школярів у процесі трудового навчання неможливий без певного розвитку уяви, здатності до фантазії. Творчій уяві властива новизна, оригінальність образів, рішень, вона тісно пов'язана з самостійністю мислення, що передбачає сформованість системи інтелектуальних прийомів. Процес художньо-творчої діяльності, є найвищим виявом пізнавальної самостійності, який можливий за умов взаємодії здобутих знань, умінь і певного досвіду творчої діяльності, а також позитивних мотивів пізнання.

Література

1. Батюк, Н. О. Формування художньо-образного мислення молодших школярів на уроках музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання / Н. О. Батюк ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2003. – 19 с.
2. Бех, І. Д. Виховання особистості : підручник / Іван Дмитрович Бех. – Київ: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Комаровська, О. А. Художній образ як вектор створення художньо- освітнього простору мистецького навчального закладу/ О. А. Комаровська // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 9. – С. 210 – 215.
4. Костюк, Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; під ред. Л. М. Проколієнко. – Київ: Рад. шк., 1989. – 612 с.
5. Михайлова, М. В. Развитие художественно-образного мышления детей 6-7 лет средствами музыкально-драматической деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / М. В. Михайлова ; Ин-т худож. образования Рос. акад. образования. – М., 2010. – 19 с.
6. Про загальну середню освіту : Закон України 13.05.1999 № 651-XIV // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 23. – Ст. 4.
7. Рудницька, О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб./ Рудницька О. П. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2005. – 360 с.
8. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський ; [редкол. : Дзевєрін О. Г. (голова), Грищенко М. М., Заволока С. П., Сухомлинська Г. І. [та ін.]]. – Київ: Рад. шк., 1976. – 654 с.
9. Тихомиров, О. К. Психология мышления : учеб. пособие / О. К. Тихомиров. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 272 с.
10. Фунткіова, Н. В. Формування образного мислення у старшокласників засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. В. Фунткіова ; Луганськ. держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 19 с.

О.В. Гончарук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник –канд. пед. наук, доцент М.І. Семко

ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Постановка проблеми. З найдавніших часів внутрішня спорідненість різних видів мистецтва є основною тенденцією розвитку художньої культури. Всі види мистецтва споріднені й покликані до життя потребами людей естетичними, пізнавальними, комунікативними, виховними тощо. Немає мистецтва головного або другорядного. Жоден вид мистецтва не може бути замінений іншим, а всі разом вони утворюють динамічну систему, єдиний організм із загальними закономірностями. Наприклад, музика не може, як живопис, прямо зображати видимий предметний світ. Вона не може, подібно до літератури, безпосередньо передавати зміст певних понять і уявлень, але здатна з досконалістю,